

Folkhälsomyndigheten

TILL DIG SOM ÄR SKOLLEDARE

Egenkontroll av inomhusmiljön i skolan

Egenkontroll ska förebygga ohälsa

Den som driver en skola måste enligt miljöbalken bedriva ett löpande, systematiskt arbete, så kallad egenkontroll, för att förhindra att lokaler eller det man gör i verksamheten påverkar människors hälsa eller miljön negativt. Här kan du som är skolledare läsa mer om varför egenkontroll behövs och få exempel på vad den kan innehålla. Informationen är inriktad på den del av egenkontrollen som gäller inomhusmiljön i skolan.

God inomhusmiljö ger bättre hälsa och prestationer

Arbetet med egenkontroll av inomhusmiljön ska främja elevernas hälsa och förebygga ohälsa. Eleverna tillbringar en stor del av dagen i skolan och det är viktigt att inomhusmiljön i skolan är bra. Brister i inomhusmiljön kan påverka elevernas

hälsa och ge huvudvärk, trötthet och besvär från luftvägar, ögon och näsa. Speciellt barn med överkänslighet kan påverkas av dålig inomhusmiljö i skolan och få ökade allergibesvär och astma. Till exempel kan brister i städningen göra att allergiska barn får symptom som gör att de har högre frånvaro än andra barn, måste ta mer medicin och dessutom riskerar att prestera sämre i skolan. En skola med fullgod städning ger eleverna förutsättningar till att prestera bättre.

Inomhusmiljön påverkas av hur byggnaden är utformad, och av installationer och material. Den påverkas också av hur byggnaden används, underhålls och sköts. En fungerande verksamhet i välskötta lokaler är ofta en lönsam investering. Med en bra och fungerande egenkontroll kan man upptäcka brister i verksamheten och lokalerna innan de orsakar stora skador eller hälsoproblem. Med en bra egenkontroll kan skolledaren även visa, för såväl tillsynsmyndigheten som föräldrar, barn och personal, att verksamheten är miljö- och hälsomässigt kvalitetssäkrad.

Gör så här

Skolledaren räknas som verksamhetsutövare för en skola och ansvarar därmed för att egenkontrollen görs. Egenkontrollen ska vara dokumenterad och finnas tillgänglig för tillsynsmyndigheten. Verksamhetsutövaren ska göra egenkontrollen enligt miljöbalken även om tillsynsmyndigheten inte krävt det.

Undersök och bedöm riskerna

Den som driver en skola måste ha kunskap om vilka risker som kan finnas i inomhusmiljön och hur man förebygger dessa. Skolledaren måste därför regelbundet undersöka och bedöma riskerna. Gör en rutinmässig riskanalys med jämna tidsintervall, särskilt inför en förändring av verksamheten, till exempel när lokaler och ventilation byggs om och städrutiner ändras. Dokumentera riskanalysen.

Vid riskbedömningen bör man ta hänsyn till att en stor andel av eleverna har allergier.

Se till att det finns skriftliga rutiner

För att minimera riskerna ska det finnas kända, skriftliga rutiner för kontroller och åtgärder, och dessa ska användas av dem som arbetar i verksamheten. Bra rutiner beskriver vanligtvis vad som ska göras, vem som ska göra vad, hur arbetet ska utföras och hur allt detta ska dokumenteras.

Tydliggör ansvarsfördelningen

Det måste finnas en tydlig ansvarsfördelning för de olika momenten i egenkontrollen. Klargör

Exempel på faktorer som kan påverka hälsan negativt

- buller
- inomhustemperatur
- fukt och mögel
- ventilation
- radon
- varmvattentemperatur
- kemikalier i material, textilier, utrustning och byggnadsmaterial
- brister i städningen.

Exempel på rutiner som bör finnas i egenkontrollen

- underhåll av lokaler, inredning och annan utrustning
- städning och vardaglig skötsel av lokalerna
- kontroll av ventilationen
- mätning av radon
- hänsyn till hälsa och miljö när man köper utrustning och förbrukningsmaterial
- hantering av klagomål på inomhusmiljön
- dokumentation av brister i inomhusmiljön samt prioritering av åtgärder.

vem som ansvarar för åtgärder i olika situationer. Det ska till exempel finnas en tydlig ansvarsfördelning mellan skolledaren och fastighetsförvaltaren när det gäller skötsel och underhåll av lokalerna. Ange även ansvarsfördelningen inom den egna personalen, hos

inhyrd städpersonal samt mellan eventuella olika användare av lokalerna. Dokumentera ansvarsfördelningen.

Inordna egenkontrollen i det dagliga arbetet

Egenkontrollen är ett ständigt pågående arbete som noga ska planeras, genomföras, följas upp och kontinuerligt förbättras. Fundera över:

- Vilka rutiner finns?
- Är rutinerna kända?
- Tillämpas rutinerna?
- Vad är resultatet av rutinerna?

Egenkontrollen bör inordnas i verksamheten så att den blir en naturlig del i det dagliga arbetet. Sammanför den gärna med det systematiska arbetsmiljöarbetet för att undvika dubbelarbete.

Vilka regler styr egenkontrollen?

Miljöbalken innehåller de grundläggande bestämmelserna om egenkontroll. I miljöbalkens andra kapitel finns de allmänna hänsynsreglerna som är basen för egenkontrollen. Där ingår bland annat kunskapskravet, försiktighetsprincipen, produktvalsprincipen och skälighetsprincipen.

- **Kunskapskravet:** Verksamhetsutövaren ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamheten och dess omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter.

- **Försiktighetsprincipen:** Verksamhetsutövaren ska vidta de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att förebygga och motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.
- **Produktvalsprincipen:** Verksamhetsutövaren ska undvika att använda sådana kemiska produkter som kan medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med mindre skadliga produkter.
- **Skälighetsprincipen:** Kostnaderna för försiktighetsmått utifrån hänsynsreglerna får inte vara orimliga i förhållande till miljö- och hälsonyttan. Om tillsynsmyndigheten ställer krav som verksamhetsutövaren motsätter sig är det verksamhetsutövaren som ska visa att kostnaden är orimlig.

Kommunerna utövar tillsyn

Den kommunala nämnden för miljö- och hälsoskyddsfrågor är tillsynsmyndighet enligt miljöbalken. I sin tillsyn ska de bland annat granska och bedöma verksamhetsutövarens egenkontroll, hur den är utformad och om den är tillräcklig. De ska även kunna ge viss rådgivning och stöd till verksamhetsutövaren. De kan utöva tillsynen både genom att inspektera lokalerna på skolan och granska egenkontrollen. Tillsynsmyndigheten ställer krav på verksamheten om de anser att det finns brister som måste åtgärdas.

Skolor är anmälningspliktiga

Den som ska driva en skola måste anmäla verksamheten till miljönämnden i kommunen senast sex veckor innan verksamheten ska starta. Syftet med anmälan är att miljönämnden ska få möjlighet att i förväg ta ställning till om verksamheten och dess lokaler är godtagbara ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Det är därför bra med en tidig kontakt med kommunens miljönämnd så att eventuella brister kan åtgärdas på ett tidigt stadium.

Folkhälsomyndigheten tillsynsvägleder

Folkhälsomyndigheten är nationell tillsynsvägleddande myndighet utifrån miljöbalken för frågor som rör inomhusmiljön i skolan. Detta innebär att Folkhälsomyndigheten vägleder tillsynsmyndigheterna i kommunerna genom att bland annat ta fram allmänna råd och handböcker om till exempel buller, fukt och mikroorganismer, radon, städning, temperatur

och ventilation. Målet med vägledningen är att skapa förutsättningar för en likvärdig, effektiv och rättssäker kommunal hälsoskyddstillsyn.

Tillämpliga lagar och förordningar samt beslutade allmänna råd

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Förordningen (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll
- Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2001:2) om egenkontroll
- Folkhälsomyndighetens allmänna råd om:
 - *Städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet* (FoHMFS 2014:19)
 - *Buller inomhus* (FoHMFS 2014:13)
 - *Fukt och mikroorganismer* (FoHMFS 2014:14)
 - *Radon* (FoHMFS 2014:16)
 - *Ventilation* (FoHMFS 2014:18)
 - *Temperatur inomhus* (FoHMFS 2014:17)

Vill du ha mer information om egenkontroll?
Vänd dig till miljökontoret i din kommun.

Den här informationen vänder sig till skolledare och är en introduktion till arbetet med egenkontroll av inomhusmiljön i skolan.

Den som ansvarar för en skola måste bedriva ett löpande, systematiskt arbete för att förhindra att lokalerna eller det man gör i verksamheten påverkar människors hälsa eller miljön negativt. Det gör man genom egenkontroll. Broschyren beskriver varför egenkontrollen behövs och ger exempel på vad den kan innehålla.

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna Östersund Forskarens väg 3, 831 40 Östersund.
www.folkhalsomyndigheten.se